

*„mint az gyümölcsös és termett
szőlöveszsöc...”*

TANULMÁNYOK

P. VÁSÁRHELYI JUDIT

TISZTELETÉRE

Szerkesztette

Stemler Ágnes, Varga Bernadett

Országos Széchényi Könyvtár–Balassi Kiadó

Budapest • 2010

A borítón a debreceni városi nyomda 18. századi záródíszje
Országos Széchényi Könyvtár

© A szerzők, szerkesztők 2010

ISBN 978-963-506-851-7

TARTALOM

ELŐSZÓ HELYETT (Boka László)	11
Heltai János LAUDÁCIÓ <i>Avagy a jószágos cselekedeteknek dicsérete</i>	13
TABULA GRATULATORIA	16
SZENCI MOLNÁR ALBERT	
Szabó András SZENCI MOLNÁR ALBERT LEVELEZÉSÉNEK ÚJ KIADÁSA	21
Imre Mihály STURM-HATÁSOK SZENCI MOLNÁR ALBERT MŰVEIBEN	31
Gömöri György SZENCI MOLNÁR ALBERT HÍRE A 17. SZÁZADI EURÓPÁBAN	40
C. Vladár Zsuzsa HOGYAN IDÉZTÉK A MAGYAR GRAMMATIKUSOK A BIBLIÁT?	43
Havas László SZENCI MOLNÁR ALBERT NAPLÓJA ÉS ANTIK MINTAKÉPEI	51
Farkas Gábor Farkas AZ 1577-ES ÜSTÖKÖS ÉS SZENCI MOLNÁR ALBERT	57
RÉGI NYOMTATVÁNYOK ÉS NYOMDÁSZOK	
Velencei Katalin EGY ÚJONNAN ELŐKERÜLT KALENDÁRIUM <i>Erhard Etzlaub falinaptára 1517-re</i>	63

Ferenc Postma–Péter Eredics

HENRICUS DIESTIUS UND SEINE UNGARISCHEN
STUDENTEN IN DEVENTER

Ein kleiner Beitrag zu seiner Rezeptionsgeschichte und Bibliographie 71

Pavercsik Ilona

VÉDŐBESZÉD AZ EVANGÉLIKUS LAKOSSÁG JOGAI MELLETT

Deus ex alto nobiscum 90

V. Ecsedy Judit

AJÁNLÁS VERESEGYHÁZI SZENTYEL MIHÁLY

„ORTHODOXUS TUDÓS TYPOGRAPHUS”-NAK 102

Varga Bernadett

EGY FAMETSZETES CÍMLAPKERET FELTŰNÉSE

KOLOZSVÁRON ÉS DEBRECENBEN 107

Gernot Nussbächer–Melitta Seidner

JOHANNES HONTERUS AUF MALLORCA

Das vierte Buch der Kosmographie wurde 1625 nachgedruckt 112

Dörnyei Sándor

RÁKÓCZI GYÖRGY ÉS JOHANNES LÖSEL 117

Bánfi Szilvia

PROTESTÁNS TIPOGRÁFUS A KATOLIKUSOK SZOLGÁLATÁBAN

Raphael Hoffhalter és a bécsi Jezsuita-nyomda 120

Kurta József

ADATOK A 17. SZÁZADI SZEZENI KÖNYVNYOMTATÁS

TÖRTÉNETÉHEZ 128

Perger Péter

EGY TÓTFALUSI-BETŰKKEL NYOMTATOTT SZÉPHISTÓRIA 133

Hegyi Ádám

HUNGARIKUMOK A BÁZELI IMHOF-

ÉS THURNEISEN-NYOMDÁKBAN 137

KEGYESSÉG, RETORIKA, EGYHÁZTÖRTÉNET

Deé Nagy Anikó

BÁRÓ HADADI WESSELÉNYI KATA IMANAPLÓI 145

Szelestei N. László

HEGYFALUSI GYÖRGY *CENTIFOLIÁJÁNAK* VERSESE IMÁIRÓL 165

Fazakas Gergely Tamás

MILOTAI NYILAS ISTVÁN KÖNYÖRGÉSE BETHLEN GÁBORÉRT
Néhány adalék az országos imádságok újabb kutatásainak fényében 173

Csorba Dávid

PRÉDIKÁTOROK KURUCKODÁSAI

A kuruc kor prédikátori beszédmódja 179

Luffy Katalin

GYULAFEHÉRVÁRI BESZÉDEK 1674-BŐL 188

Maczák Ibolya

TEMPLOMTISZTELET – HÁROM HANGON 194

Fekete Csaba

BÁZELI, AMSZTERDAMI, UTRECHTI ÉS LEJDAI ZSOLTÁROK
ÉS ZSOLTÁRDALLAMOK 202

Bódis Tamás

A GENFI EGYHÁZ ZSOLTÁRÉNEKLÉSI RENDJE 215

Bellágh Rózsa

EGY EGYHÁZTÖRTÉNETI KÖNYV KÜLÖNÖS SORSA 222

KERESKEDŐK, GYŰJTŐK, OLVASÓK

H. Hubert Gabriella

FEJEZET AZ EVANGÉLIKUS ORSZÁGOS KÖNYVTÁR
KÉSZÜLŐ ANTIKVAKATALÓGUSÁBÓL – BCACH 231

Emődi András

KÖTETEK IPOLYI ARNOLD KÖNYVTÁRÁBÓL 243

Monok István

NÉMET KÖNYVKERESKEDŐK BUDÁN ÉS PESTEN
A 18. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN 252

Verók Attila

MARTIN SCHMEIZEL A KÖNYVES ÜGYEKRŐL
A FELVILÁGOSODÁS HAJNALÁN 256

Zvara Edina

NÁPRÁGYI DEMETER HÁROM KÖNYVE AZ ESTERHÁZY-KÖNYVTÁRBAN	263
---	-----

Hubert Ildikó

PRÉDIKÁCIÓS GYAKORLAT NYOMAI EGY 16. SZÁZADI POSTILLÁSKÖTET BEJEGYZÉSEIBEN	268
---	-----

Sas Péter

A KOLOZSVÁRI SZENT MIHÁLY-PLÉBÁNAKÖNYVTÁR <i>Egy könyv- és olvasmánytörténeti kuriózum</i>	277
---	-----

IGAZ ÉS HASZNOS BÖLCSESSÉGEK

S. Sárdi Margit

A KORA ÚJKORI „ÉRTELMISÉGI” NAPLÓ	287
---	-----

Petrőczy Éva

AZ „IGAZI” BASIRIUS IZSÁK – LEVELEZÉSE ALAPJÁN	299
--	-----

Dukkon Ágnes

IGAZ ÉS HASZNOS BÖLCSESSÉGEK <i>Szemponatok Apácai Csere János Encyclopaediájának szövegrétegeihez</i>	308
---	-----

Voigt Vilmos

EGY NEMES EMBERRŐL ÉS AZ ÖRDÖGRŐL <i>Tanulmányos történet annak, aki az egyszerű tényeket kedveli</i>	317
--	-----

Bessenyei József

CSERÓDY JÁNOS <i>Egy possessorbejegyzés – családtörténeti háttérrel</i>	323
--	-----

Lőkös Péter

TÖRÖKÁBRÁZOLÁS MATHIAS MILES KRÓNIKÁJÁBAN <i>„Die Barbarische Türcken aber vergaßen ibres Versprechens”</i>	331
--	-----

Kovács Eszter

VÁCLAV BUDOVEC ÉS TOMÁŠ PEŠINA A TÖRÖKÖK ELLENI KERESZTÉNY ÖSSZEFOGÁSRÓL	337
---	-----

Ekler Péter

GEORG HENISCH, ANTIK SZERZŐK TUDÓS FORDÍTÓJA ÉS KÖZREADÓJA	345
---	-----

Berkes Katalin	
HÉLIODÓROS ELSŐ LATIN FORDÍTÁSAI	352
Kertész Balázné	
PETRARCA-IDÉZETEK ANDREAS PANNONIUS	
FENNMARADT MŰVEIBEN	361

A LEGGYAKRABBAN HIVATKOZOTT SZAKIRODALOM	
JEGYZÉKE	373

P. VÁSÁRHELYI JUDIT MUNKÁINAK BIBLIOGRÁFIÁJA	374
--	-----

NÁPRÁGYI DEMETER HÁROM KÖNYVE AZ ESTERHÁZY-KÖNYVTÁRBAN

Esterházy Pál (1635–1713) bibliotékája korának egyik legnagyobb, leggazdagabb hazai gyűjteménye volt,¹ amely úgy jött létre, hogy egyesítette kismartoni könyvtárát apja, Esterházy Miklós (1582–1645) lakompaki könyveivel, majd – feltehetően később – ezt a könyvtárát összevonta a fraknóival. A könyvtárát, amelyet 1695-ben készült végrendeletében² Esterházy a helyi ferencesekre hagyott, 1756-ban szállították át a kolostorba. A kötetek a 20. század első felében visszakérültek a kastély könyvtárába, ahol 1937-ben Harich János jegyzéket állított össze róluk.³ A II. világháború végén mind a németek, mind az oroszok jelentős mennyiségű könyvet vittek el zsákmányként. A könyvtár nagyobb része ma Kismartonban (Eisenstadt, Ausztria), egy másik része pedig Moszkvában, a Rudomino Idegennyelvtű Könyvtárban van.⁴

¹ MONOK István, *Esterházy-könyvtár(ak) = Magyar művelődéstörténeti lexikon: Középkor és kora újkor*, főszerk. KÓSZEGHY Péter, II, Bp., Balassi, 2004, 427 (A továbbiakban MAMÚL); Stefan KÖRNER, *A Bibliotheca Esterházyana = Kék vér, fekete tinta: Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700*, szerk. MONOK István, Bp., OSZK, 2005, 105–127; MONOK István, *Esterházy Pál könyvtára és olvasmányai = Arisztokrácia, művészetek, mecenatúra: Az Esterházy-család, A 2004. április 22–23-án megtartott konferencia előadásai*, szerk. CZOMA László, Keszthely, Helikon Kastélymúzeum, 2005 [2007!] (Kastélykonferenciák, 3), 91–101; *Lesestoffe in Westungarn II: Kőszeg (Güns), Rust (Ruszt), Eisenstadt (Kismarton), Forchtenstein (Fraknó), 1535–1740*, Hrsg. Tibor GRÜLL, Katalin KEVEHÁZI, Károly KOKAS, István MONOK, Péter ÖTVÖS, Harald PRICKLER, Scriptum, 1996 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 18/2 – Burgenländische Forschungen, Sonderband, 15), 159–161, 162–181, 189–192; *Magyarországi magánkönyvtárak IV, 1552–1740*, kiad. BAJÁKI Rita, BUJDOSÓ Hajnalka, MONOK István, VISKOLCZ Noémi, szerk. MONOK István, mutató ZVARA Edina, Bp., OSZK, 2009 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 13/4), 195–248.

² *Testamentum Principis Pauli Eszterházy Palatini...* MOL E 148 NRA Fasc. 353/1. Fol. 40b–41a; kiad. MERÉNYI Lajos, Történelmi Tár, 1911, 598–619.

³ *Inventarium librorum per condam Palatinum Principem Esterházy apud PP. Franciscanos ad S. Michaellem in Kismarton depositorum et novissime anno 1937 per eosdem PP. Franciscanos fideicommissio Esterházyano restitutorum nec non a dicto fideicommissio receptorum*, Kismarton, Esterházy-könyvtár, Protokoll Nr. 6341, Inventar-Signaturen 14022–15906.

⁴ *Knigi iz sobraniá knáznej EĚstergazi v moskovskib bibliotekab: Katalog, Bücher aus der Sammlung der Fürsten Esterházy in Moskauer Bibliotheken: Katalog*, Hrsg. K. A. DMITRIJEVA, Moskva, Rudomino, 2007, 349.

E jeles gyűjtemény gazdag tárháza a korabeli könyvgyűjtők könyveinek. Sok ismert személy – pl. Oláh Miklós,⁵ Ceglédi Szabó Pál,⁶ Kanizsai Pálfi János⁷ vagy a Listi család⁸ – könyvtárának egy része ebben a könyvtárban maradt fenn. Akadnak olyanok is, akikről csupán egy-két kötetet őriz az Esterházy-gyűjtemény: pl. Batthyány Boldizsár, Beythe István, Kecskés András és János, Szenci Molnár Albert, valamint Zsámboky János. A humanista műveltségű katolikus főpaprak, Náprágyi Demeternek⁹ (1564–1619) három kötete azonosítható innen.

Náprágyi Demeter azon 16–17. századi főpapok közé tartozott – Oláh Miklóssal, Telegdi Miklóssal vagy Mossóczy Zakariással együtt –, akiknek gazdag könyvtára később végrendeletileg egy-egy jelentős egyházi gyűjtemény alapját képezte.¹⁰ Egykori bibliotékájáról nem maradt fenn összefűrés, nagyságáról csak feltételezéseink vannak. A hagyomány szerint 200–300 kötetes könyvtárral hagyta el erdélyi püspöki székhelyét, Gyulafehérvárt.¹¹ Könyveinek egy része (50 kötet) ma a győri Székesegyházi Könyvtárat gazdagítja. A könyvek címléírását és possessorbejegyzéseit P. Vásárhelyi Judit közölte,¹² aki megemlíti, hogy Náprágyinak egy-egy kötetét őrizi még a budapesti Egyetemi Könyvtár¹³ és az egri Főszékesegyházi Könyvtár¹⁴ is. A legújabb kismartoni és a moszkvai kutatások alatt három, egykor Náprágyi tulajdonában lévő kötet került elő az Esterházy-gyűjteményből:

[DES FREUX (FRUSIUS), André:] De utraque copia, verborum et rerum praecepta, una cum exemplis dilucido breuique carmine comprehensa, ut facilius et iucundius edisci, ac memoriae quoque firmius inharere possint. Viennae Austriae, excud. Raphael Hoffhalter, 1561. [1], 36 fol. 4° – VD 16 D 599

⁵ SZELESTEI NAGY László, *Oláh Miklós könyvtáráról = Program és mítosz között: 500 éve született Oláh Miklós: Az 1993. jan. 9–10-i kolozsvári megemlékezés anyagából*, szerk. MÓZES Huba, Bp., Szt. István Társ., 1993, 51–69.

⁶ SZELESTEI NAGY László, *Ceglédi Szabó Pál dunántúli református püspök könyvtárának kötetei = Adalékok a 16–20. századi magyar művelődéstörténethez*, szerk. BÁLINT István János, Bp., OSZK, 1987, 97–121.

⁷ *Uo.*, 125–126; ZVARA Edina, *Protestáns lelkészek könyvei Esterházy Pál könyvgyűjteményében: Kanizsai Pálfi János (1582–1641) könyvei*, elhangzott: Budapest, OSZK, 2009. április 28., a magyar–orosz kerekasztal konferencián.

⁸ ZVARA Edina, *A Listi-család tagjainak könyvei = „Apró cseppekből lesz a zápor”: Bakonyi Géza emlékkönyv*, szerk. HEGYI Ádám, SIMON Melinda, Szeged, JGYF, 2008, 45–70.

⁹ ÁCS Pál, *Náprágyi Demeter = MAMŰL*, VIII, 2008, 126–129; JENEI Ferenc, *Az utolsó magyar humanista főpap: Náprágyi Demeter*, ItK, 1965, 137–151; ÁCS Pál, *Katolikus irodalom és kultúra a reformáció századában*, Vigilia, 5(1999), 374.

¹⁰ PÁLFFY Géza, *A tizenhatodik század története*, Bp., Pannonica, 2000 (Magyar Századok), 236; MADAS Edit, MONOK István, *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*, Bp., Balassi, 2003, 161–164.

¹¹ VÁSÁRHELYI Judit, *A győri Székesegyházi Könyvtár possessorai II: Az „erdélyi” gyűjtemény: III: Győri könyvtulajdonosok*, MKsz, 1980, 230. – A Náprágyi Demeter által elvitt kötetek között olyan könyvek is lehettek, amelyek Budáról kerültek Gyulafehérvárra. Vö. JAKÓ Zsigmond, *Erdély és a Corvina = J. Zs., Írás, könyv, értelmiség*, Bukarest, Kriterion, 1976, 174–175.

¹² VÁSÁRHELYI Judit, *A győri Székesegyházi Könyvtár possessorai I: Náprágyi Demeter könyvtára*, MKsz, 1980, 117–130.

¹³ *Uo.*, 130.

¹⁴ *Uo.*, 130.

Kötés: vaknyomásos bőr, egykor bőrszalagokkal. Poss.: 1) Stephanus Szuhaj d.d. [...] (címlap r.) 2) Magister Joannes Mollensis ultima Feb(ruarii) 1583 finem fecit (36. fol. v.); 3) Demetrius Napragj (a háttábla tükrén) – Superexlibris: F. Z. 1580. Pecsét: Bibliotheca C. P. Esterházy No. Inv. 15,257 G/7. Megjegyzés: a kötet tele van a possessorok latin nyelvű jegyzeteivel. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 5. Regal 1.

SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian, interpr.: Grammaticae institutionis libri septem, una cum carminum eiusdem succincta enucleatione, et dictionum compendiarum interpretatione... Viennae Austriae, Raphael Hofhalter, [1562(?)] (Coll. 1.) – (Coll. 2.) SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian: Syntaxis... in absolutissimam methodum redacta... Viennae, in Aedibus Caesarei Collegii S. J., 1562. (töredék, kézzel pótolva)

Poss.: 1) Martiusnak 1572 12 napian irtam Andreas Bitz von Inglstat (coll. 1. címlap r.); 2) Andreae Kechkes (uo.); 3) Dominus Demetrius Napragy sum modo huius possessor (uo.); 4) Georgij Branik (uo.) Jelzet: D 468, 627954. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

SZILVÁSI János: Antiquitas et perpetua duratio fidei catholicae. Seu tabulae testimoniorum ex sacris libris, et sanctorum patrum scriptis, seruata serie temporis petitorum, de octo magnis in fide controversiis... Claudiopoli, typ. Heltanis, 1597. [12], 115, [1] p. 4° – RMNy 808, RMK II. 272

Kötés: pergamen. Poss.: 1) Demetrius Ep(isco)pi Transil(vaniae) m(anu) p(ropri)a (címlap r.); 2) Stephani Szikszajj Secretarij Palatinatis m(anu) p(ropri)a (uo.) Pecsét: Bibliotheca C. P. Esterházy No. Inv. 15,357 H/4. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 5. Regal 2.

André Freux (Frusius)¹⁵ (†1556) műve latin stilsztikai tankönyv a retorika elemeivel.¹⁶ Jan de Spauter (Despauterius) (1480 k.–1520) kolligátuma két latin grammatikai írást tartalmaz. Freux és Spauter könyve is a latinul tanulók alapkönyvének számított a korai újkorban. Szilvási János¹⁷ (†1597 után) kötete pedig egy katolikus vitairat, amelyben a szerző „a reformáció által támadott katolikus alapételeket tárgyalja”.¹⁸

Náprágyi általában beírta könyveibe a nevét rangjával együtt, megkönnyítve az utókor-nak az azonosítást, s az ajándékozás vagy a vétel időpontját. A beírások szerint fönmaradt

¹⁵ Loyola Szent Ignác titkára, a görög nyelv tanára volt. Ő fordította le először latinról spanyol nyelvre a rendalapító lelkigyakorlatos könyvét. Vö. Carlos SOMMERVOGEL, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus, Bibliographie*, Bruxelles–Paris, 1892, III, 1046–1049.

¹⁶ Erasmus hasonló című munkája: *De duplici copia verborum ac rerum* (1512). Amint Erasmus kifejti, a címet Quintilianus terminológiája és felfogása indokolja, aki megkülönböztette az egyszerű beszédet és az ékesszólást, azaz a beszédet. Vö. MARKIS Simon, *Rotterdam Erasmus*, Bp., Gondolat, 1976, 32–35.

¹⁷ Katolikus pap, korábban unitárius tanító, református esperes. Vö. RMSz 797; SZINNYEI József, *Magyar írók élete és művei*, Bp., Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1981, XIII, 947.

¹⁸ RMNy 670.

könyveinek jelentős részét erdélyi püspökként szerezte meg. (Igaz, Erdélyből történt távo-zása után, 1606-ig viselte az erdélyi püspök címet.)¹⁹

Az első kötetben Náprágyi Demeter neve mellett nem szerepel semmilyen titulus. A könyv későbbi tulajdonosa Johannes Mollensis, feltehetően ferences szerzetes, és Szuhay István (1551–1607) váci, majd egri püspök, végül kalocsai érsek volt. Ez utóbbi tisztségében 1608-ban váltotta Náprágyi, tehát Szuhaytól örökölhette meg a kötetet.

A második kötetben sincs semmilyen titulus Náprágyi neve mellett. A könyv jelentőségét igazából a többi tulajdonos adja. Kecskés András esztergomi érseki titkár volt, aki Telegdi Miklós (1535–1586) pécsi²⁰ és Mossóczy Zakariás (1542–1587) nyitrai püspöktől is jelentős mennyiségű könyvet örökölt.²¹ Kecskés András halála után a könyvek apjához, Kecskés János (†1639) pozsonyi kanonokhoz kerültek, tőle pedig a gyűjtemény egy jelentős része a pozsonyi jezsuitákhoz.²² A források alapján a 17. századból több Branik Györgyöt is ismerünk,²³ a mi esetünkben a következő Branikról van szó: Kecskés János felesége Bornemisza Zsuzsanna volt, aki férje halála után feleségül ment Branik Györgyhöz (†1656).²⁴ Ő feltehetőleg a Magyar Kamara alkalmazottja volt, s a pozsonyi káptalan jegyzőjeként dolgozott.²⁵

A harmadik kötetben, amely pontosan püspökké szentelésének évében (1597) jelent meg, Náprágyi már erdélyi püspökként nevezi meg magát. A másik tulajdonos ebben az esetben Szikszay István nádori titkár volt.²⁶

Náprágyi Demeterről elmondható, hogy olvasmányműveltsége alapján „inkább mutat egy aktív világi, politikai tevékenységet folytató humanista értelmiségit, semmint egyháza védelmében a szellem pástjára lépő főpapot”.²⁷ Kapcsolatban állt korának jeles katolikus és protestáns személyeivel, többek között Radéczy Istvánnal, Thurzó Györggyel,²⁸ Batthyány

¹⁹ VÁSÁRHELYI, *A győri Székesegyházi Könyvtár possesszorai: I, ..., i. m.*, 126.

²⁰ *Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657*, kiad. VARGA András, munkatárs MONOK István, Bp.–Szeged, 1986 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 13), 42; *A magyar könyvkultúra múltjából: Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*, kiad., függ. HERNER János, MONOK István, Szeged, 1983 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11), 98.: „Libros iuridicos lego Andreae Kechkes, qui iam Bononia doctor rediturus est”; KOLLÁNYI Ferenc, *Könyvek a XVI. és XVII. századbéli főpapi hagyatékokban*, MKsz, 1895, 211.

²¹ Adattár 11, 444.: „Bibliothecam nostram universam cum omnibus libris, tabulis seu mappis cosmographicis, spheris, imaginibus tam prioribus, quam nuper Viennae emptis, item cum omnibus scriptis et aliis omnibus ad eandem bibliothecam pertinentibus doctori Andreae Kechkes affini nostro legavimus et reliquimus”; Klára KOMOROVÁ, *Knižnica Zachariáša Mošovského*, Martin, Slovenská národná knižnica, 2010.

²² Adattár 13, 143; BITSKEY István, KOVÁCS Béla, *A pozsonyi jezsuita kollégium XVII. századi könyvtára és a Pázmány-bagyaték*, MKsz, 1975, 27; PAJKOSSY Györgyné, *Ellebodius és barátai körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban: „Nicassii Ellebodii Casletani et amicorum”*, MKsz, 1983, passim.

²³ ZVARA Edina, *Ismert possesszorok könyvei az Esterházy-könyvtárban*, MKsz, 2011. (Megjelenés előtt.)

²⁴ FEDERMAYER, Frederik, *Rody starého Prešporka*, Bratislava, Karol a Michal Rosmány, 2003, 65–66.

²⁵ *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon: Adattár*, összeáll. FALLENBÜCHL Zoltán, Bp., OSZK–Maecenas, 2002 (Nemzeti Téka), 59; Branik 1635-ben kapott nemességet. Vö. NYULÁSZINÉ STRAUB Éva, *Címerlevelek jegyzéke*, Bp., 2000. (A Magyar Országos Levéltár Segédletei, 7), 56.

²⁶ Talán Szikszay István irodai írnok (1670). Vö. *Állami... tisztségviselők*, 25. jegyzetben *i. m.*, 313.

²⁷ MADAS, MONOK, 10. jegyzetben *i. m.*, 162.

²⁸ *Literátor-politikusok levelei Jenei Ferenc gyűjtéséből (1566–1623)*, kiad. JANKOVICS József, mutató HOFFMANN Gizella, Budapest–Szeged, MTA ITI–JATE, 1981 (Adattár 5), 79, 83, 85, 87, 95–97. levél

Ferencsel,²⁹ Rimay Jánossal,³⁰ Lackner Kristóffal.³¹ Többüknek olyan könyveket küldött, amelyekről feltételezte, hogy azt nem ismerik még újdonsága miatt,³² vagy mert „hogy ott effele ninchen”.³³

Fennmaradt könyveinek során végigtekintve egy igazi humanista képe tárul elénk, aki ugyanolyan érdeklődéssel gyűjtötte a protestáns szerzők műveit, mint saját felekezetének írásait. Sőt, a mohamedán vallás és annak története is érdekelte. Könyveinek tematikáját tekintve antik filozófusokat és történetírókat, egyházatyákat, bibliákat, bibliamagyarázatokat, szerkönyveket, jogtudományi, természettudományi műveket, szótárakat találunk, s a késő humanizmus legszínvonalasabb munkái is ott sorakoztak könyvespolcain.³⁴ Az Esterházy-könyvtárból előkerült három könyve is ezt a képet erősíti.

Kismartoni kutatásaimat a Klebelsberg-ösztöndíj támogatásával végeztem 2006–2010 között.

²⁹ *Uo.*, 75, 77, 78, 80–82, 84, 86, 88, 90–93. levél.

³⁰ *Rimay János levele Náprágyi Demeter erdélyi püspöknek* = *Rimay János írásai*, szerk., kiad., utószó, jegyz. Ács Pál, Bp., Balassi, 1992 (Régi Magyar Könyvtár, Források, 1), 210–214.

³¹ A soproni polgármester neki ajánlotta a *Maiestatis Hungariae Aquila* című munkáját. (Sopronkeresztúr, 1617; RMNy 1136, RMK II. 373); KOVÁCS József László, *Lackner Kristóf és kora, 1571–1631*, Sopron, Széchenyi Városi Könyvtár, 2004, 112–114.

³² Náprágyi Demeter levele Batthyány Ferencnek, Győr 1610. október 19.: „P. S. Knek egi uj köniuechket kwltem oluastassa el kegđ. Cardinal Vram adá nekem ueste egibe kegđ az Apologiaual es itellie melik másik.” *Literátor-politikusok levelei... i. m.*, 130.

³³ Náprágyi Demeter levele Thurzó Györgynek, Győr 1611. március 17.: „Kültem egy kys keónyuechktis az kegđ Bibliothecayaba: Gondolom hogy ott effele ninchen. Az keónyw nem szép, de réghy; oly materia-tis tractal, kit kegđ iol tud, es elégghé instructus azokban kegđ. Meghis in mei memoriam, had legyen ott az Bibliothecaban.” *Uo.*, 131.

³⁴ MADAS, MONOK, 10. jegyzetben *i. m.*, 162.